

تپه ها

تپه به زمین های شنی و خاکی برجسته ای گفته می شود که ارتفاع آن بین ۱۵۰ و ۶۰۰ متر است و بدین ترتیب ارتفاعش از کوه کمتر است. برخی از تپه های موجود در ایران، در گذشته به عنوان محل سکونت ساکنین اولیه به شمار می آمد به طوری که آریایی ها پس از ورود به ایران و در پی یافتن مکان مناسب و مراتع برای دام های خود در تپه های مستعد ساکن شده و تمدنی چشمگیر را بر جای گذاشتند. بنابراین تپه های باستانی به تپه های گفته می شود که از مخروبه شهرها، قلعه ها، زیگورات ها و یا هر بنای عظیم دیگری بر جای مانده است. کشور ایران به دلیل تاریخ ۹ هزار سال خود دارای تپه هایی با قدمت ۹ و یا حتی ۱۰ هزار ساله است که تعدادی از آن ها عبارتند از: تپه حسنلو، تپه سیلک، تپه سنگ چخماق، تپه هگمتانه، تپه چغاگلان، تپه باستانی چغا آهوان، تپه حصار، تپه قدیمی نادر تپه سی، تپه قلعه جوق، تپه گل تپه، تپه سرگیزه، تپه باستانی روستای احمد آباد، تپه تاریخی ربط، تپه باستانی تیغن، تپه علی آباد، تپه چشمه علی، تپه تاریخی ده حسن، تپه باستانی پرندک، تپه باستانی سر تپه یا کله منار، تپه و قلعه باستانی پیرکمر، تپه باستانی کندر، تپه باستانی طولایی، تپه باستانی چغامیش، تپه اورتا، تپه باستانی روستای زاغه علیا، تپه چغا، تپه باستانی پریجا، تپه تاریخی نارنج باغ، تپه باستانی گل تپه.

تپه زیویه

تپه زیویه، یکی دیگر از بناهای تاریخی ایران است که دارای قدمتی حدود ۳۵۰۰ سال قبل از میلاد و همزمان با دوره ی مادها و مانای ها می باشد. این تپه در روستای زیویه و در ۵۵ کیلومتری جنوب شرقی شهر سقز در استان کردستان واقع شده است. به اعتقاد باستان شناسانی چون پرفسور گیرتنس، مولف کتاب «هنر ایران در دوره ماد و هخامنشی»؛ قلعه زیویه یک قلعه حکومتی بوده و اشیای یافت شده گنجینه هایی هستند که در کنار جسد پادشاه سکایی گذارده شده است. البته موقعیت جغرافیایی خاص تپه زیویه و اشراف تپه نسبت به ارتفاعات مجاور از نظر استراتژیک، مستدل بر اهمیت این دژ است.

قلعه تپه زیویه، از دیواره های با جنس سنگ طبیعی و خشت های گلی ساخته شده است. این قلعه دارای سالن ها، اتاق های متعدد، تالار ستون دار با ۱۶ ستون سنگی، انبار قلعه، ورودی اصلی و پلکان سنگی با ۲۱ پله و حیاط است. داخل حیاط قلعه، چاه آبی وجود داشته است که آب باران به آن هدایت و از آن خارج می شد. براساس نوشته های سارگن در کتیبه ی مربوط به ۷۱۷ قبل از میلاد، پس از فتح این تپه توسط ایزرتو زبیه و آرمایید، این قلعه به آتش کشیده می شود. قلعه زیویه در سال ۱۳۲۵ بر اثر فرسایش خاک بر روی تپه پدیدار شد و در همین سال ها براساس تحقیقات و حفاری های تیم باستان شناسی به سرپرستی رابرت رایسون به طور

کامل از زیر خاک بیرون آمد. این اثر گرانبهای تاریخی در سال ۱۳۴۶ با شماره ثبت ۷۶۲ به عنوان یکی از آثار ملی ایران به ثبت رسید.

تپه حسنلو

تپه حسنلو، با قدمتی بیش از ۶ هزار سال قبل از میلاد، یکی از تپه های باستانی مهم ایران به شمار می رود که در ۷ کیلومتری شمال شرق شهر نقده و کنار روستای حسن لو در استان آذربایجان غربی واقع شده است. براساس کاوش های انجام گرفته بر این تپه تاریخی، باستانشناسان معتقدند تپه حسنلو محل سکونت اقوام مختلف در ۱۰ دوره متفاوت بوده است و ضخامت لایه های برجای مانده حاکی از سکونت قدیمی ترین اقوام در دوره دهم می باشد. رابرت دایسون از باستانشان تپه حسنلو، تاریخ تقریبی سکونت در این منطقه را متعلق به دوران تمدن ماننایی می داند.

تپه حسنلو به وسیله دیواری به قطر تقریبی ۳ متر و ارتفاع ۷ متر با برج های مربعی شکلی به ابعاد ۱۰ در ۱۰ محصور شده بود. در وسط این قلعه حیاطی چند ضلعی نامنظم ساخته شده بود که دور تا دور آن را تالارهای ستون دار، ایوان های دراز و تاق های کوچک و بزرگ وجود داشت. در قسمت جنوبی حیاط، بناهایی چون تالار بزرگ یا معبد و تعدادی اتاق های متصل به هم وجود دارد. این معبد دارای سقف و ستون های چوبی بوده است. در قسمت غربی حیاط نیز ۱۵ باب اتاق بزرگ و کوچک دیده می شود. همچنین آثار به دست آمده از بخش شمالی حیاط مرکزی، حاکی از اختصاص این بخش به زنان و کنیزان آن دوره بوده است. مهم ترین این آثار عبارتند از: وجود مقدار زیادی جعبه های ویژه نگهداری وسایل آرایشی چون سرمه دان و وسمه دان استخوانی. یکی از مهم ترین رویدادهای مربوط به تپه حسنلو، آتش سوزی عظیم این منطقه تاریخی در دوره چهارم یعنی بین سال های تا ۸۰۰ ۱۳۰۰ قبل از میلاد است. همچنین آثار یافت شده در این تپه شامل انواع اشیاء نظیر: اشیاء استخوانی و سنگی، اشیاء نقره ای، اشیاء سفالی، اشیاء مفرقی و اشیاء طلایی است. معروف ترین این اشیاء «جام طلای حسنلو» است. این جام طلا با وزنی حدود ۹۵۰ گرم، طول ۲۱ سانتی متر و قر ۲۵ سانتی متر منقش به خدای آب، خدای زمین و خدای خورشید سوار بر ارابه می باشد.

تپه مارلیک

تپه مارلیک، با قدمتی حدود ۳ هزار ساله در قسمت شرقی سفید رود در دره گوهر رود و ۱۵ کیلومتری شهرستان رودبار در استان گیلان واقع شده است. در خصوص نام مارلیک دو نظریه وجود دارد: عده ای از پژوهشگران «نام مارلیک» را برگرفته از واژه گیلکی مار و لیک به معنی سوراخ می دانند و علت این نام گذاری را نیز وجود مارهای فراوان در این منطقه ذکر می کنند و گروهی نیز «مارلیک» را برگرفته از ۲ واژه مارد یعنی آماردها و لیک به معنی قوم بیان می کنند و این تمدن را متعلق به قوم آمارد می دانند.

براساس یافته های به دست آمده، تپه مارلیک را می توان گنجینه ای ارزشمند و نهان شده در دل تپه ای طبیعی و صخره ای از جنس سنگ های سولفات آهن دانست که دارای اتاق خانه ها و آرامگاهی خصوصی برای

فرمانروایان و شاهزادگان محلی بوده است. پژوهشگران معتقدند آماردها قومی آریایی و سکایی بودند که در قسمت های از گیلان و مازندران سکونت داشتند، این قوم در نیمه دوم هزاره دوم پیش از میلاد، به ارتفاعات شمالی رشته کوه البرز مهاجرت کردند و در بخش های کوهستانی این دامنه ساکن شدند. از آنجا که آماردها اقوامی نیرومند و جنگجو بودند توانستند به مدت ۴۰۰ سال حکومتی مقتدر و پیشرفته از لحاظ هنر و صنایع پایه گذاری کنند. با توجه به اشیای یافت شده، این اقوام استعداد و خلاقیت خاصی در زمینه هنر و صنعت داشتند به طوری که توانسته بودند فرهنگ و هنر دیگر اقوام همچون آشوری ها، اورارتویی ها، کیمیری و سکاها نیز تحت تاثیر قرار دهند.

کاوش تپه مارلیک برای اولین بار در سال ۱۳۴۰ توسط تیم باستان شناسی با همکاری دانشگاه تهران و اداره باستان شناسی به سرپرستی دکتر نگهبان صورت گرفت. در پی حفاری های صورت گرفته حدود ۲۵ آرامگاه با اتاق آرامگاه همراه با اشیایی نظیر ظروف مفرغی، ظروف سفالی، ۱۴ دکمه تزیینی از جنس طلا، سوزن های طلا و مفرغ، دو مجسمه کوچک گاو مفرغی، دو مهر استوانه ای، ظروف نقره ای با لوله بلند طلا و نقش های افسانه ای، گوش پاک کن طلا و برنز، ناخن پاک کن طلا و مفرغ، انواع ادوات جنگی همچون: سر گرز، پیکان، شمشیر، خنجر، کلاه خود، سرنیزه، میچ بند، همچنین ابزار دوک پشم ریزی، جام های شیشه ای و جام با ارزش مارلیک است. این جام از طلای خالص با نقش برجسته دو گاو بالدار و درخت زندگی در وسط این دو گاو ساخته شده است.

تپه مارلیک در سال ۱۳۵۶ به شماره ۴۲۶ در فهرست آثار ملی ایران به ثبت رسید.

تپه سیلک

تپه سیلک، از قدیمی ترین مراکز مناطق مسکونی ایرانیان باستان است که قدمتی حدود ۷ هزار ساله دارد. بر اساس کاوش های صورت گرفته این تپه دارای شش دوره فرهنگی متفاوت است که آخرین لایه تپه مربوط به تمدن عیلام در ۳ هزار سال قبل از میلاد می باشد. منطقه سیلک در قسمت جنوب غرب کاشان و سمت راست جاده کاشان به فین در استان اصفهان واقع شده است.

باستان شناسان، تپه سیلک را زیگورات یا محل عبادت اقوام باستانی می دانند که از گل رس و سفال ساخته شده است. در این محوطه باستانی دو گورستان وجود دارد که یکی از گورستان ها را که دارای تاریخی ۳۵۰۰ ساله است، گورستان «الف» نامیده اند و دیگری که متعلق به هزاره سوم می باشد، گورستان «ب» نام گذاری شده است. این گورستان در زیر باغ ها و زمین های کشاورزی ضلع غربی تپه ها قرار دارد.

عملیات اکتشافی در تپه سیلک برای اولین بار در سال ۱۳۱۰ هـ ش، توسط تیم باستان شناسی فرانسوی از طرف موزه لوور فرانسه و به سرپرستی دکتر گریشمن انجام گرفت و تا سال ۱۳۱۶ نیز ادامه پیدا کرد. در جریان این عملیات و پس از حفر کانال ها و لایه برداری ها، آثار نفیسی از ظروف لوله دار بلند با نقش اسب و خورشید، دوک های گلی و سنگی، جنگ افزارهای آهنی، شمشیر، نیزه های بلند و لوح های گلی فراوان با قدیمی ترین نوع خط کشف شد. دومین عملیات کاوش در تپه های سیلک در سال ۱۳۸۰ با عنوان طرح بازنگری سیلک به مدت ۵ سال زیر نظر دکتر صادق ملک شه میرزادی آغاز شد. دکتر ملک شه میرزادی معتقد است؛ در ساخت این زیگورات حدود ۱ میلیون و دویست و پنجاه هزار خشت استفاده شده است که این نشان از اهمیت، رونق و

پرمعیت بودن شهر سیک در ۴۷۵۰ سال پیش است. در واقع می توان تمدن سیک را اولین تمدن
شهرنشینی ایران مرکزی در کاشان دانست
تیه سیک در ۲۴ شهریور ۱۳۱۰ با شماره ۳۹ در فهرست آثار تاریخی و ملی ایران به ثبت رسیده است